

PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Tento program je určen všem pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům školy, žákům a jejich rodičům nebo zákonným zástupcům. Zaměřuje se na prevenci šikany a dále nabízí postupy, jak šikanování řešit. Cílem tohoto programu je vytvořit bezpečné, spolupracující a respektující prostředí zaměřené na oblast komunikace a vztahů mezi žáky na naší škole.

Program proti šikanování vychází z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 21149/2016 a je součástí školního Minimálního preventivního programu. Je vypracován v souladu s platným zněním Školního řádu. Program proti šikanování slouží k vytvoření bezpečného prostředí ve škole. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy při jejím řešení. Je nedílnou součástí Preventivního programu školy a Školní preventivní strategie. Školní program proti šikanování se zaměřuje na specifickou primární prevenci a prevenci sekundární. Těžiště specifické primární prevence je v práci třídních učitelů.

PRIMÁRNÍ PREVENCE

1. Zmapování situace

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zdravotně znevýhodněné je specifická svým zaměřením na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. V rámci prevence je proto kladen důraz na vytvoření a podporu zdravého sociálního klimatu ve třídách.

Analýza situace:

- seznamovací aktivity na začátku školního roku – psychosociální hry zaměřené na vzájemné poznání, posilování sociálních a komunikačních dovedností. Studenti prvních ročníků střední školy se účastní vícedenního seznamovacího pobytu mimo školu. V časovém odstupu následuje analýza třídního kolektivu
- vedení schránky důvěry
- zpracování aktivit k prevenci rizikového chování – Preventivní program školy
- spolupráce se školní psycholožkou na diagnostikování klimatu tříd
- tvorba a evaluace třídních pravidel, na tvorbě třídních pravidel a na reflexi jejich dodržování se podílejí spolu s pedagogem (třídním učitelem) samotní žáci
- vytipování rizikových míst, jejich průběžné sledování a přijetí opatření ke snížení rizik: chodby v areálu celé školy, WC, zavřené dveře tříd během přestávky, šatny

Šikana se na naší škole objevuje v naprosto minimální míře a vždy se jedná pouze o první stadium. Prozatím se realizačnímu týmu daří zamezit dalšímu negativnímu rozvoji šikany.

2. Cíle programu:

Škola představuje složitý sociální systém, který má své specifické charakteristiky. Školní prostředí vyvolává různé emoce a nálady, ovlivňuje chování žáka a způsob jeho myšlení. Podstatou preventivního působení na žáky je vytvoření bezpečného prostředí a zdravého sociálního klimatu třídy. Cílem prevence šikanování a násilí ve škole je podpora nejen pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky, ale také mezi žáky a učiteli.

Dlouhodobý cíl:

- vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Vytváření dobrých vztahů mezi zaměstnanci školy a žáky a uvnitř třídních kolektivů, a tím předcházet vzniku či šíření šikanujícího chování.

Střednědobý cíl:

- další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů
- práce s dynamikou skupiny, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem a aplikace nových dovedností v každodenní práci. Tato oblast je klíčová pro prevenci šikanování ve třídních kolektivech.

Krátkodobý cíl:

- seznámení pedagogů, žáků a rodičů s postupem při prevenci a řešení šikany a s dalšími skutečnostmi, které se této problematiky týkají
- sjednocení postupů při řešení případů šikany

3. Odpovědnost za plnění programu

Na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci, jeho koordinace je v kompetenci školního metodika prevence. Za realizaci a hodnocení programu odpovídá ředitel školy. Každý pedagog je odpovědný za vytvoření zdravého klimatu třídy.

Ředitel školy:

- zajišťuje, aby ve školním řádu byla jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení,
- zajišťuje v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky ve škole i při školních akcích
- spolupracuje se ŠMP a TU při řešení krizových situací

- odpovídá za tvorbu a realizaci Preventivního programu školy a Programu proti šikanování
- zajišťuje vzdělávání pracovníků v oblasti šikanování a rizikového chování obecně
- je odpovědný za oznámení případu, pokud naplnil skutkovou podstatu trestného činu, Policii ČR
- pověřuje pedagogické pracovníky prevencí a řešením šikany
- ředitel školy má zároveň odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance, tedy také za prevenci šikany zaměřené na učitele.

Zástupce ředitele školy:

- spolupracuje s ředitelem školy, se školním metodikem prevence, výchovným poradcem a třídním učitelem při řešení krizových situací.

Školní metodik prevence (ŠMP):

- připravuje a koordinuje tvorbu Programu proti šikanování, seznamuje s ním všechny pedagogické pracovníky
- spolupracuje s okresním metodikem prevence, Policií ČR, orgány sociálně právní ochrany dětí a mládeže a dalšími specializovanými státními i nestátními institucemi
- připravuje a podílí se na aktivitách v rámci prevence šikany
- pomáhá při mapování sociálního klimatu třídy
- spolupracuje s třídními učiteli a vedením školy při řešení krizových situací
- koordinuje práci se žáky v oblasti prevence rizikového chování
- v součinnosti s výchovným poradcem se podílí na realizaci Individuálního výchovného plánu

Výchovný poradce:

- spolupracuje se školním metodikem prevence
- v součinnosti se školním metodikem prevence spolupracuje s třídními učiteli a vedením školy při řešení krizových situací
- v součinnosti s metodikem prevence se podílí na realizaci Individuálního výchovného plánu
- v součinnosti se školním metodikem prevence spolupracuje s Policií ČR a orgány sociálně právní ochrany dítěte
- v součinnosti se školním metodikem prevence spolupracuje s rodiči
- vede výchovné komise
- dodržuje výchovná opatření uvedená v klasifikačním řádu

Školní psycholog:

- pomáhá při mapování sociálního klimatu třídy
- spolupracuje na prevenci šikany

- poskytuje krizovou intervenci a pomoc při zvládnání náročných životních situací žáka a zpracování krize pro žáky a učitele
- provádí individuální případovou práci s agresorem nebo obětí šikany
- provádí krizovou intervenci a zpracování krize pro žáky, pedagogické pracovníky a zákonné zástupce
- provádí skupinovou a komunitní práci se žáky
- spolupracuje při preventivní práci ve třídě, při programech pro třídy apod.

Třídní učitelé (TU):

- informují žáky i rodiče, na koho se obrátit při problémech ve škole (ŠPP) i mimo školu
- řeší okamžitě projevy rizikového chování (ve spolupráci s pracovníky ŠPP)
- vytváří se třídou pravidla třídy, průběžně je vyhodnocují a upravují
- diskutují se žáky o slušném chování i pozitivních mezilidských vztazích
- posilují a vytvářejí podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy

Všichni pedagogičtí pracovníci:

- rozvíjejí pozitivní mezilidské vztahy
- v kritických situacích dají jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat
- nejsou lhostejní k projevům agresivity mezi žáky a mezi žáky a zaměstnanci školy
- neprodleně řeší projevy rizikového chování s pracovníky ŠPP
- podporují solidaritu a toleranci, podporují vědomí sounáležitosti
- upevňují spolupráci mezi žáky a rozvíjejí jejich vzájemný respekt
- rozpoznají přímé i nepřímé projevy šikanování a znají metody vyšetřování šikany (počáteční i pokročilé)

4. Primární prevence ve třídnických hodinách:

S třídními kolektivy se pracuje na rozvoji pozitivních mezilidských vztahů. Za jejich rozvoj odpovídají především třídní učitelé, kteří dle možností a konkrétní situace ve třídách najdou odpovídající organizační formy (třídnické hodiny). Žáci vědí, co je a co není šikana a jak se zachovat, když se v jejich blízkosti objeví.

5. Primární prevence ve výuce:

Učitelé v souladu se ŠVP zahrnují primární prevenci do výuky. Zároveň všichni učitelé vnímají důležitost vytváření bezpečného prostředí. Kromě práce ve svém předmětu se soustředí na rozvoj pozitivních vztahů. Umožňují rozvoj spolupráce i zpětnou vazbu. Žáci by měli umět

pracovat v komunitním kruhu, při skupinové práci, vyjadřovat se slušně a otevřeně při zpětné vazbě atd. Vyučující pracují s pravidly tříd a dynamikou třídního kolektivu.

6. Primární prevence ve školním životě mimo výuku:

Je kladen důraz na bezpečné prostředí ve všech prostorách školy, pedagogové zajišťují dozory v šatnách, o přestávkách. I na mimoškolních akcích učitelé trvají na dodržování pravidel slušného chování. Vychovatelé pak dbají na rozvoj pozitivních vztahů a vzájemnou spolupráci ve školní družině, školním klubu a na internátě.

7. Spolupráce se zákonnými zástupci:

Škola se snaží systémově spolupracovat se zákonnými zástupci žáků, s aktivitami školy a problematikou šikany se seznamují prostřednictvím třídních schůzek, dnů otevřených dveří, školních akcí, nástěnek, webových stránek školy.

8. Pravidelná školení a vzdělávání pedagogů školy:

Vedení školy maximálně podporuje (organizačně) společné vzdělávání zaměstnanců školy v problematice vztahů mezi žáky. Vzdělávání pro pedagogické pracovníky probíhá prostřednictvím školení zaměřených na práci s třídním kolektivem, návody na přímou práci s žáky, na řešení konfliktů, práci s agresivním žákem, na rozpoznání a řešení šikany a kyberšikany, na zvládání problematické třídy, na komunikační dovednosti apod. Většina třídních učitelů absolvovala školení zaměřené na práci s kolektivem třídy, členové školního poradenského pracoviště se pravidelně vzdělávají v oblasti prevence.

9. Spolupráce se specializovanými zařízeními:

Při preventivním působení i během případného řešení výskytu projevů šikany úzce spolupracuje celé ŠPP s třídním učitelem, vedením školy a současně i s externími organizacemi. Jsou to zejména: Pedagogicko-psychologická poradna, Speciálně pedagogická centra, Středisko výchovné péče, Odbor sociálně-právní ochrany dětí, Policie ČR.

10. Ochranný režim ve škole:

Účinný ochranný režim před šikanováním má celoškolní působnost. Základem pro jeho zajištění jsou Školní řád a dozory učitelů. V zájmu ochrany žáků a studentů školy jsou součástí

Školním řádu body jednoznačně popisující postoj školy k projevům šikany a kyberšikany a body popisující nápravná opatření v případě zjištění šikany, nebo kyberšikany. Ředitelem školy je stanoven pevný rozvrh dohledů pedagogických pracovníků v prostorách školy před vyučováním a o přestávkách.

11. Dokumenty a legislativa:

- Preventivní program školy
- Krizový plán školy
- Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. - 21149/2016
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21291/2010-28 se všemi přílohami
- Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 24 246/2008-6
- Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance č. j. 14 423/99-22
- Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu č. j. 11 691/2004- 24
- Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané č. j. 25 884/2003-24
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT, č. j. 37 014/2005

12. Evaluace:

Každý intervenční program vyžaduje zpětnou vazbu, která ověří míru jeho funkčnosti a efektivitu. V Programu proti šikanování je evaluace realizována prostřednictvím otevřených diskuzí se žáky. Na zpětné vazbě se podílí nejen třídní učitelé, ale všichni pedagogové, kteří v konkrétní třídě vyučují.

Nástroje k vyhodnocení:

- dotazníková šetření pro žáky i rodiče
- vyhodnocení šetřených jevů a podezření
- vyhodnocení Individuálních výchovných plánů
- vyhodnocení Preventivního programu školy
- náměty na úpravu Programu proti šikanování nebo Školního řádu jsou pak do těchto dokumentů přeneseny formou jejich aktualizace
- na vyhodnocení se podílí především metodik prevence, vedení školy a užší realizační tým.
- vyhodnocení je pak zpracováno ve výkaznictví SEPA

SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY

13. Vymezení základních pojmů:

Škádlení

- vzájemné přátelské chování žáků, které je charakterizované respektem a možností opětování a ukončení v jakémkoli okamžiku.

Šikanování

- jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, popřípadě skupinu žáků.
- spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem či skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

Projevy šikany:

Přímá podoba:

- zahrnuje fyzické útoky, vydírání, poškozování věcí, krádeže jiné osobě, útoky verbální (slovní), nadávky, vyhrožování, ponižování a neverbální nátlak, jako urážlivá gesta a zvuky, zírání, zastrašující nebo výhrušné výrazy ve tváři, ničení, schovávání, nebo kradení věcí či učebních pomůcek. (Může mít formu sexuálního obtěžování až zneužívání.)

Nepřímá podoba:

- projevuje se nápadným přehlížením a ignorováním žáka skupinou třídní nebo jinou. Útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Většinou je nefyzická, ale třetí strana může být i zmanipulována do fyzického útoku. Nebezpečnost působení spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezdědka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.
- pokud je zaměřena proti učiteli, mívá formu rozšiřování lží a pomluv, neoprávněných nařčení, ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky.

Fáze šikany:

1. fáze – ostrakizace (pošťuchování, pošklebování, vyčlenění z kolektivu)
2. fáze – zvýšení intenzity manipulace, výskyt fyzické agrese (agresor bere tyto činnosti jako ventil, zábavu nebo uspokojování svých potřeb)
3. fáze – kumulace agresorů – vytvoření centra (jádra) a vlastního specifického systému organizace
4. fáze – většina přijímá normy agresorů, hostitelská skupina akceptuje parazitní systém (většina přijímá normy agresorů, oběť svou roli bere jako nutnou)

5. fáze – totalita neboli dokonalá šikana, parazitní systém prorůstá z hostitelské skupiny do celé organizace. Šikanování se stává skupinovým programem, kdy se skupina dělí na „otrokáře“ a „otroky“.

První a druhá fáze jsou svou povahou spíše difúzní – zde může skupina sama zastavit rozvoj onemocnění vlastními silami. Třetí a další fáze představují období, ve kterém se tvoří systém (vzniká novotvar v těle organizace). Skupina i organizace potřebují odbornou pomoc – diagnostiku a léčbu

Varovné signály šikanování:

Příklady nepřímých znaků šikanování u žáka:

- působí smutně, nešťastně, stísněně, stává se uzavřeným, mívá blízko k pláči
- o přestávkách je často osamocený, nemá kamarády, vyhledává blízkost učitelů.
- při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- jeho prospěch se náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- má na těle modřiny, odřeniny, škrábance (nedovede je uspokojivě vysvětlit)
- odmítá vysvětlit poškození a případné ztráty věcí (používá nepravděpodobné výmluvy)
- mívá zašpiněný nebo poškozený oděv.
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole

Příklady přímých znaků šikanování:

Verbální znaky

- posměšné poznámky na adresu žáka, urážení jeho rodičů
- nadávky, hrubé žerty
- pohoršující přezdívka
- vysmívání se slabostem (handicapům) žáka
- násilné a manipulativní příkazy, zákazy mluvení s kamarády, neverbální znaky
- strkání, honění, kopání, údery-rány (nápadné silné, oběť neoplácí)
- rvačky, kdy jeden z účastníků je nápadně slabší a snaží se uniknout
- nátlak
- dávání peněžitých a jiných darů šikanujícímu (agresori berou peníze, zabavují, nebo ničí věci, přivlastňují si věci oběti, ničí nebo kradnou učebnice a další školní pomůcky

Motivy šikany

Kdo a proč začíná šikanovat?

Ten, kdo chce být středem pozornosti, upoutat pozornost.

Ten, kdo zabíjí nudu, zkouší, co druhý vydrží.

Ten, kdo chce vykonat „něco velkého.“

Ten, kdo chce předejít svému týrání.

Zakrývání šikany

Kdo a proč zakrývá šikanování?

- **Oběť.** Od oběti lze těžko získat podrobnější a často objektivní informace. (pocit viny, úzkosti, strach)
- **Svědci.** Svědci i oběť mohou vypovídání považovat za žalování.
- **Agresoři.** Agresoři často vynalézavě lžou, používají falešné svědky, nutí oběti ke lhaní nebo odvolání výpovědí.
- **Rodiče.** Někteří rodiče agresorů chrání své děti za každou cenu. Někteří rodiče se obávají spolupracovat při vyšetřování.

14. Kyberšikana:

Tímto termínem je označován druh šikany, který zneužívá ICT prostředky k poškození oběti. Vždy se jedná o psychickou újmu ponižující jednotlivce či skupinu, popřípadě může kyberšikana sloužit k posilování klasických forem šikany, nejčastěji prostřednictvím nahrání scény na mobilní telefon a jejího následného rozeslání známým dotyčného, popřípadě vystavení na internetu. Využívané elektronické prostředky jsou mobilní telefony, video portály, e-maily, chaty, instant messaging, blogy, webové stránky, pagery, sociální sítě a jiné internetové služby. Řada jejích projevů může spadat do oblasti kriminálních činů.

Projevy kyberšikany:

Kyberšikana může mít různou podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod.

Mezi její nejobvyklejší projevy patří:

- zasílání obtěžujících, urážejících či útočných emailů a sms, vytváření stránek a blogů
- zasílání výhrůžných a krutých emailů a SMS zpráv, výhrůžné telefonáty, nebo obtěžování přes chat
- vytváření webových stránek, které různými způsoby (verbálně, graficky, zvukově...) oběť šikany uráží a zesměšňují
- posílání obrázků, fotografií a videonahrávek spolužákům online, kde je oběť zesměšňována a karikována
- vyvěšení pornografických fotografií s tváří oběti na internetu

- případy, kdy agresori získají hesla a identifikační údaje oběti a pod jeho/jejím jménem zasílají ostatním vulgární, obtěžující zprávy, fotografie, videa
- fotografování, nahrávání oběti, kdy jsou pořízené záběry posílány ostatním spolužákům

Kybešikana znesnadňuje kontrolu jak ze strany rodičů, tak i školy, chybí u ní klasické znaky šikanování, kterých by si mohli dospělí všimnout.

Jak se bránit proti kyberšikaně?

- ukončit komunikaci, nereagovat, neodpovídat agresorovi, protože konstruktivní debata není stejně možná
- uchovat důkazy - uložit, vytisknout, popř. jinak uchovat emaily, SMSky, screeny obrazovky, apod. jako důkazní materiál
- blokovat útočníka - zamezit útočníkovi přístup k účtu nebo telefonnímu číslu (zablokovat si přijímání útočnickových zpráv či hovorů, změnit svou virtuální identitu, vystupovat pod jinou přezdívkou), vytvořit si jiný email, změnit SIM kartu...
- dodržovat pravidla bezpečného užívání ICT - nikde neuvádět svou skutečnou identitu: jméno, věk, adresu, telefon... Neuvádět žádné údaje o sobě a blízkých.
- v případě kyberšikany se pokusit vypátrat, kdo je agresor (prohlédnout si jeho osobní údaje apod.)
- oznámit útok - kontaktovat poskytovatele serveru, z něhož agresor šikanuje, a zamezit mu přístup
- podat trestní oznámení
- svěřit se rodičům.
- svěřit se učitelům. Rodiče, škola, popřípadě policie pak v ideálním případě spolupracují jako jeden tým a společně hledají to nejlepší možné řešení.

15. Šikana zaměřená na učitele:

Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků nesmí být považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel. Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele. Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru. Je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti. Ani takový pedagog nemusí disponovat kapacitou zamezit některým šikanujícím projevům vůči sobě.

Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele:

- Pro prevenci šikany zaměřené na učitele platí doporučení pro vytváření a udržování bezpečné školy.
- Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.
- Při podezření na šikanu své osoby, nebo kolegy oznámí pedagog tuto situaci vedení školy.
- Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování, vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, vyhýbá se konfrontačnímu tónu.
- Očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.
- Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se ŠPP, případně s vedením školy.

Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele:

- Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních.
- Škola podporuje své pedagogy, zajistí jejich bezpečí a řeší vzniklou situaci s žáky, rodiči a ostatními pedagogy.
- Je zapotřebí zajistit bezpečí pro ohroženého pedagoga - pokud není toto zajištěno školou, pedagog odejde ze třídy, přivolá si pomoc a požádá o spolupráci jiného kolegu, nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě, vyžaduje-li to situace.
- Je zapotřebí, aby pedagog sám, jeho kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku.
- Tento zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě). Je proto zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat si pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkosti, zvýšená citlivost, nechut k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.
- Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě.
- V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce.

16. Odpovědnost, trestní postih-šikana z pohledu paragrafů:

Škola

Dle Školského zákona č. 561/2004 v souladu ustanovením § 29 Sb. je škola povinná zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Každý pracovník školy je povinen řídit se příslušnými pokyny a ustanoveními. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádná opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení případně nepřekažení trestního činu dle § 167, 168 trestního zákona, nadřezování dle § 166, schvalování trestního činu dle § 165. Skutkovou podstatou účastnictví na trestném činu dle § 10 může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu (nechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.)

Žák-agresor, pachatel

K trestní odpovědnosti nezletilých mladších patnácti let nedochází, neznamená to však, že nemohou být postiženi rodiče. Nezletilý pachatel může být postižen nařízením ústavní výchovy, může být nad ním stanoven dohled. (JUDr. PhDr. Oldřich Choděra, převzato z Kolář Michal, Bolest šikanování, Praha, Portál, 2001 s. 213-218. Upraveno podle www.poradenscentrum.cz). Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestních činů či provinění podle: § 137 – útisku, § 157 – poškozování cizí věci, § 197 – násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, § 213 - omezování osobní svobody, § 221-224 – ublížení na zdraví, § 234 – loupeže, § 235 – vydírání

17. Postup při podezření/odhalení šikany:

1. Pracovník školy, který se o situaci dozví, předá informaci pracovníkovi školního poradenského pracoviště, které situaci začne řešit.
2. Případ bude oznámen vedení školy.
3. Na základě prvotní informace bude proveden diskrétní rozhovor s oznamovatelem a s obětí či oběťmi - citlivě, diskrétně, zaručit bezpečí a důvěrnost informací, nikdy neřešit problém před celou třídou.
4. Budou vedeny a písemně zaznamenány rozhovory se svědky:
 - začít vyšetřování se „zdravým jádrem“
 - nikdy nezačínat agresory
 - upozornit na provádění zápisu
 - netlačit, nechat je říct to, co chtějí
 - mít při vyšetřování třetí osobu proti obvinění ze strany rodičů

Získat odpovědi na otázky:

- Kdo je obětí, popřípadě kolik je obětí?
 - Co se stalo, co tomu předcházelo?
 - Kdo je agresorem, kolik je agresorů? Kdo z nich je iniciátor? Kdo aktivní účastník šikanování?
 - Co, kdy (pravidelně o přestávkách, cestou ze školy, náhodně, jen při určitých okolnostech, při převlékání na TV, ...), kde (cestou do školy, v šatně, na WC) a co dělali agresori obětím?
 - Co dělali přihlížející?
 - Co jsi dělal ty?
 - Komu se co stalo?
 - Jak dlouho šikana trvá?
5. Bude zajištěna ochrana oběti (obětím).
6. Bude veden a písemně zaznamenán rozhovor s agresorem (agresory)
- a) Zahřívací předkolo: Sednout si proti agresorovi, říct mu to „natvrdo“, chtít vědět, co všechno dělal, upozornit na zapisování, potom mlčet!
 - b) Monolog: nerušit mu jeho prostor, dívat se do očí, nepovzbuzovat, jen si vše zapisovat, počkat, až domluví
 - c) Dialog: doplňující otázky – klást otázky tak, aby se zapletl do vlastních lží, stupňovat citové napětí, nabídnout polehčující okolnosti v případě přiznání se, nechat si od něj podepsat zápis. Celé zopakovat se všemi agresory. Každého po rozhovoru odvést do jiné místnosti.
 - d) Konfrontace: všem agresorům naráz oznámit, jak kdo z nich vypovídal – začnou se mezi sebou dohadovat, pomlouvat se.
 - Agresor se po rozhovoru nesmí vrátit zpět do třídy!
 - Vytipovat nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování.
 - Zabránit domluvě pachatelů.
 - Zabránit zinscenování křivé výpovědi.
 - Dokončit vyšetřování tentýž den.
7. Budou informováni rodiče nebo zákonní zástupci oběti, agresorů. Na jednání s vedením školy budou rodiče agresora informováni o vzniklé situaci a možnostech ohledně potrestání žáka, jako jsou: běžná výchovná opatření – napomenutí, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, snížená známka z chování.
8. Bude zorganizována třídnická hodina, kde se celá situace pojmenuje a sdělí se žákům výsledek vyšetřování, případně způsob potrestání agresorů.
9. Proběhne rozhovor s rodiči oběti.
10. Bude se pracovat s agresorem (uvědomování si svého chování a z toho vyplývajících důsledků).
11. V případě potřeby bude zabezpečena zjištěné oběti, ale i agresorovi odborná pomoc (PPP, psychoterapeut, psycholog, psychiatr, středisko výchovné péče ...)

12. Rodiče budou o celé situaci informováni na třídních schůzkách, může být svolána mimořádná třídní schůzka.
13. Z důvodu nápravy situace bude potřeba následně pracovat s celým třídním kolektivem, spolupráce se školní psycholožkou

18. Postup v případě pokročilé šikany:

Při náhlém projevu („výbuchu“) brutálního skupinového násilí bude postupováno následovně:

1. Musí být zajištěna bezprostřední ochrana oběti (obětí).
2. Bude na pomoc přivolán další pracovník (pracovníci) školy.
3. Bude zabráněno agresorům v domluvě na křivé výpovědi.
4. Bude věnována dostatečná péče oběti (podpora, uklidnění, ošetření, ...).
5. Čin bude nahlášen Policii ČR, OSPOD a naváže se kontakt se specialistou na řešení šikany (Mgr. Ježková).
6. Vyšetřování protiprávní stránky povede Policie ČR. Vyšetřování vztahů a onemocnění skupiny povede specialista na řešení šikany. Škola bude postupovat podle jejich pokynů závěrů.
7. Ve spolupráci s oddělením péče o dítě škola doporučí rodičům či zákonným zástupcům dítěte případná výchovná opatření.
8. Škola doporučí odbornou pomoc oběti a jejím rodičům (PPP, psychoterapeutická péče, psycholog, psychiatr, pediatr).

19. Kontaktní údaje:

Realizační tým školy

- Ing. Soňa Šestáková – ředitelka školy
- Mgr. Marta Muchová- školní psycholožka
- Mgr. Lukáš Kabátek – vedoucí vychovatel
- Mgr. Eva Miksová - (výchovná poradkyně ZŠ
- Mgr. Jana Pokorná - metodička prevence ZŠ
- RNDr. Dana Švihálková – zástupkyně ředitele pro ZŠ
- Mgr. Marek Smutný – metodik prevence SŠ
- Mgr. Eva Štefková – výchovná poradkyně SŠ
- Mgr. Klára Englišová – výchovná poradkyně SŠ
- Mgr. Viktor Zálešák – zástupce ředitele pro SŠ

Důležité kontakty:

Linka bezpečí

Celostátní linka pro děti a mládež v krizových životních situacích.

Provoz: nonstop

Telefon: 116 111

E-mail: pomoc@linkabezpeci.cz

Web: www.linkabezpeci.cz

Krizové centrum pro děti a dospívající

Telefon: 541 229 298

Email: css.sspd@volny.cz

Web: <http://www.krizovecentrum.cz>

Hapalova 4, Brno 621 00

Pedagogicko-psychologickou poradnu

Telefon: 548 526 802

Email: sladkova@pppbrno.cz

Web: www.poradenskecentrum.cz

Adresa: Sládkova 45, 613 00 Brno

Odbor sociální péče o dítě (OSPOD)

<http://www.ospod.cz/volna-sekce-1/kontaktuje-ospod/jihomoravsky-kraj/brno/>